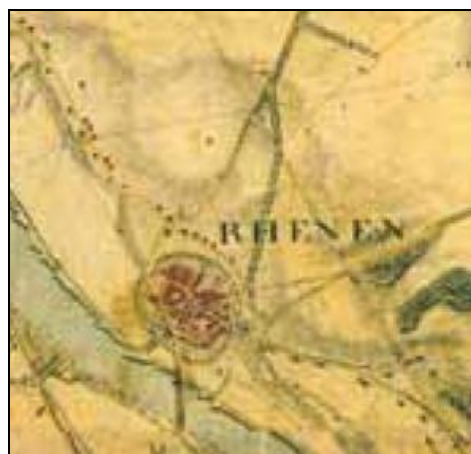

Rhenen, Platanenlaan (Plantsoen), gemeente Rhenen.

Een archeologisch bureauonderzoek

Definitief

Omgevingsdienst regio Utrecht
ODRU Erfgoedrapport 22
Projectnummer RHE1309.A003

opgesteld door	Dhr. R. Torremans
beoordeeld door	Dhr. P. C. de Boer

Colofon

- Titel : Rhenen, Platanenlaan (Plantsoen), gemeente Rhenen. Een archeologisch bureauonderzoek.
- Opgesteld door : ArcheologieAdvies in opdracht van de Omgevingsdienst regio Utrecht
- Plaats en datum : Zeist, 07-10-2013
- Rapportnummer: : ODRU Erfgoed rapport 22
- Status : Definitief
- Afbeelding voorblad : Rhenen op de kaart van Man uit 1805 (bron: http://www.utrechtslandschap.nl/assets/Pdf/Beheerplannen/beheerplan%20Blauwe%20Kamer_Grebbeberg%20en%20Laarsenberg.pdf)
- Opsteller : R. Torremans, senior archeoloog
Contactgegevens : ArcheologieAdvies
Lage Rijndijk 3A, 2315 JJ Leiden
E: rene.torremans@archeologieadvies.nl
T: 06-37433630
I: www.archeologieadvies.nl
- Autorisatie senior Archeoloog : drs. P.C. de Boer
Contactgegevens : Omgevingsdienst regio Utrecht
Postbus 461, 3700 AL ZEIST
Laan van Vollenhove 3211, 3706 AR ZEIST
E: p.deboer@odru.nl
T: 030 – 69 99 562
F: 030 – 69 99 599
I: www.odru.nl

Administratieve gegevens

Provincie	Utrecht
Gemeente	Rhenen
Plaats	Rhenen
Toponiem	Platanenlaan (Plantsoen)
Kaartblad	39E
Coördinaten	ZW: 167202; 441661 ZO: 167420; 441681 NW: 167315; 441878 NO: 167336; 441879
Kadastraal nr.	n.v.t.
Monumentnr.	n.v.t.
Oppervlakte plangebied	Ca. 1500 m ² (plantsoen)
Hoogte maaiveld	Ca. 48 m + NAP
Opdrachtgever	Gemeente Rhenen, dhr. P. Scheers Projectleider Civieltechniek 0317-681630 patrick.scheers@rhenen.nl www.rhenen.nl aanwezig: maandag t/m donderdag
Uitvoerder	Omgevingsdienst regio Utrecht
Bevoegd Gezag	Gemeente Rhenen Nieuwe Veenendaalseweg 75 3911MG Rhenen tel. 0317 - 681 681 fax 0317 - 617 064 www.rhenen.nl
Adviseur namens bevoegde overheid	Dhr. P. C. de Boer Omgevingsdienst regio Utrecht Postbus 461, 3700 AL ZEIST Laan van Vollenhove 3211, 3706 AR ZEIST E: p.deboer@odru.nl T: 030 – 69 99 562 F: 030 – 69 99 599
Huidig grondgebruik	Plantsoen
Historisch grondgebruik	Onbekend
Geplande bestemming	Plantsoen en/of parkeerplaats
Onderzoeksaanmelding (CIS-code)	58622
Beheer en plaats documentatie	Omgevingsdienst regio Utrecht Postadres: Postbus 461, 3700 AL Zeist Bezoekadres: Laan van Vollenhove 3211, 3706 AR Zeist

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING.....	6
1.1.	Aanleiding.....	6
1.2	Doelstelling onderzoek.....	6
1.3	Onderzoeksmethodiek en richtlijnen.....	7
2.	BUREAUONDERZOEK.....	8
2.1	Plangebied.....	8
2.1.1	Beschrijving plangebied.....	8
2.1.2	Verwachte bodemingrepen.....	8
2.1.3	Geo(morfo)logie en bodem.....	9
2.1.4	Historie.....	10
2.1.5	Archeologie.....	10
2.2	Gespecificeerde archeologische verwachting.....	11
3.	CONCLUSIE en AANBEVELINGEN.....	11
4.	BRONNEN.....	13
	Bijlagen.....	14

SAMENVATTING

De gemeente Rhenen heeft in het kader van werkzaamheden aan de riolering aan de Platanenlaan opdracht gegeven tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek.

Bij de voorgenomen plannen zijn bodemingrepen voorzien, waardoor mogelijk aanwezige archeologische waarden aangetast kunnen worden. In de Platanenlaan zelf wordt de riolering vervangen. Dit zal in geroerde grond plaats vinden. In het plantsoen wordt een strook van circa 15 meter breed gereed gemaakt voor werkzaamheden. Allereerst worden de bomen en het struikgewas gekapt en verwijderd. In de 15 meter brede strook worden drie kabelsleuven aangelegd. De grond in het plantsoen is naar verwachting niet geroerd.

Het vernieuwen van de riolering in de Platanenlaan zal in geroerde grond plaats vinden. Boringen gezet in het kader van milieutechnisch onderzoek lijken deze veronderstelling te bevestigen. Archeologisch onderzoek bij deze civieltechnische werkzaamheden is niet relevant.

Op basis van de in paragraaf 2.1.5. verzamelde informatie is de situatie voor het zuidelijk aan de Platanenlaan gelegen plantsoen anders. Voor dit gebied van ca. 1500 m² zijn geen bodemversturende activiteiten bekend. De milieutechnische boringen wijzen op het voorkomen van een esdek (50-80 cm dikte) en dus op een mogelijk goed geconserveerd dekzandniveau onder dit eventuele esdek. Dit impliceert een hoge archeologische verwachting vanaf het Paleolithicum t/m de Late Middeleeuwen voor dit deel van het plangebied. Het Laat Neolithicum, de IJzertijd en de Late Middeleeuwen (gezien de Archis meldingen) zijn de perioden waaruit de kans op vondsten en/of sporen het hoogst is.

Op basis van deze resultaten en het gegeven dat behoud *in situ* middels planaanpassing niet tot de mogelijkheid behoort, adviseert de Omgevingsdienst regio Utrecht om archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren.

Een Archeologische Begeleiding (conform protocol proefsleuven, maar met de mogelijkheid naar een doorstart naar protocol opgraven) is de meest praktische vorm van nader onderzoek. Hierbij fungeert de als eerste aan te leggen kabelsleuf tevens als proefsleuf. Verder dient het rooien van de boomstobben eveneens onder archeologische begeleiding plaats te vinden. Door het combineren van de informatie verzameld bij deze twee activiteiten zal het bevoegd gezag een selectiebesluit kunnen nemen over het al dan niet voortzetten van de archeologische begeleiding bij de aanleg van de tweede kabelsleuf (protocol opgraven) of het beëindigen van de archeologische werkzaamheden.

Een dergelijke archeologische begeleiding dient plaats te vinden op basis van een door het bevoegd gezag goedgekeurd Programma van Eisen (PvE).

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

De gemeente Rhenen heeft in het kader van werkzaamheden aan de riolering aan de Platanenlaan opdracht gegeven tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek.

Bij de voorgenomen plannen zijn bodemingrepen voorzien, waardoor mogelijk aanwezige archeologische waarden aangetast kunnen worden. In de Platanenlaan zelf wordt de riolering vervangen. Dit zal in geroerde grond plaats vinden. In het plantsoen wordt een strook van circa 15 meter breed gereed gemaakt voor werkzaamheden. Allereerst worden de bomen en het struikgewas gekapt en verwijderd. In de 15 meter brede strook worden drie kabelsleuven aangelegd. De donkere bovengrond wordt op locatie in depot gezet (op de plek van een volgende sleuf) en weer teruggeplaatst zodra een kabelsleuf gereed is. Daarna wordt aan de volgende sleuf begonnen. Het vrijgekomen (gele) zand wordt afgevoerd. De grond in het plantsoen is naar verwachting niet geroerd.

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Rhenen is de gehele Platanenlaan aangegeven als 'categorie 7', wat impliceert dat bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 500 m² waarbij de ingrepen dieper gaan dan 30 cm onder maaiveld archeologisch onderzoek vereist is.

Op basis van het gemeentelijk beleid dient voor dit plangebied dus de Archeologische Monumentenzorg (AMZ)-cyclus te worden doorlopen. De eerste stap in het kader van deze onderzoeksinspanning betreft het uitvoeren van een bureauonderzoek. De resultaten van dit onderzoek en het advies met betrekking tot eventueel vervolgonderzoek staan beschreven in dit rapport.

1.2 Doelstelling onderzoek

Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van beschikbare bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting. Dit rapport bevat, waar mogelijk, gegevens over aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden en aardwetenschappelijke eigenschappen.

Voorafgaand aan de uitvoering van dit bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. Wat is de bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemverstoringen in het verleden binnen het plangebied?
2. Worden binnen de grenzen van het onderzoeksgebied archeologische resten verwacht? Zo ja, wat is de omvang, ligging, aard en datering van deze verwachte resten?
3. In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
4. Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?
5. Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Op basis van deze gegevens wordt een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Ook worden aanbevelingen gedaan in relatie tot de mogelijke gevolgen van de voorgenomen bodemverstoringen. Op basis daarvan kan een beslissing genomen worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek.

1.3 Onderzoeksmethodiek en richtlijnen

Het bureauonderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de KNA, versie 3.2. De werkzaamheden bestonden uit het verzamelen en raadplegen van onderstaande (archeologische/geomorfologische en historische/geografische) bronnen en kaarten.

De volgende bronnen zijn geraadpleegd:

- Gemeentelijke archeologische waarden- en verwachtingenkaart;
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden IKAW (via Archis II);
- Archeologische Monumentenkaart AMK (via Archis II);
- Landelijke archeologische database Archis II;
- Historische kaarten (via watwaswaar.nl en www.hisgis.nl);
- Actueel Hoogtebestand Nederland (via www.ahn.nl/viewer);
- Bodemkaart 1:50.000 (De Mulder et al 2003);
- Geomorfologische kaart 1:50.000 (DLO-Staring Centrum / Rijks Geologische Dienst);
- Topografische kaart 1:25:000;
- Relevante publicaties en literatuur;
- Milieukundige onderzoeken;
- www.oudrhenen.nl.

2. BUREAUONDERZOEK

De feitelijke informatie en onderzoeksresultaten staan beschreven in paragraaf 2.1. Een interpretatie en analyse van de beschikbare gegevens, gericht op het formuleren van een gespecificeerde archeologische verwachting, is beschreven in paragraaf 2.2. In hoofdstuk 3 worden de onderzoeksvragen voor zover mogelijk beantwoord en wordt tevens een aanbeveling gedaan voor het verder doorlopen van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ)-cyclus.

2.1 Plangebied

2.1.1 Beschrijving plangebied

Voor dit Bureauonderzoek is de gehele Platanenlaan onderzocht. Het plangebied vormt grofweg een wooneiland in driehoekvorm met de punt in het noorden. Het eiland wordt doorsneden door de Platanenlaan. Het plangebied wordt omgeven door de straat het Paardenveld in het westen, de Nieuwe Veenendaalseweg in het oosten en De Kleine Kampen ten zuiden van de driehoek. Het plantsoen is gelegen in het zuidelijke deel van het totale plangebied.

2.1.2 Verwachte bodemingrepen

In de Platanenlaan zelf wordt de riolering vervangen. Dit zal in geroerde grond plaats vinden. De reeds uitgevoerde onderzoeken vanuit milieutechnisch oogpunt bevestigen deze veronderstelling.¹ Archeologisch onderzoek wordt bij deze werkzaamheden niet nodig geacht.

In het plantsoen wordt een strook van circa 15 meter breed gereed gemaakt voor werkzaamheden (zie bijlage 1). Allereerst worden de bomen en het struikgewas gekapt en verwijderd. In de 15 meter brede strook worden kabelsleuven aangelegd. De donkere bovengrond wordt op locatie in depot gezet (op de plek van een volgende sleuf) en weer teruggeplaatst zodra de eerste kabelsleuf gereed is. Daarna wordt aan de volgende sleuf begonnen. Het vrijgekomen (gele) zand wordt afgevoerd. De grond in het plantsoen is naar verwachting niet geroerd.

2.1.3 Geo(morfo)logie en bodem

Geomorfologie en bodemkunde

De gemeente Rhenen is gelegen aan de noordoever van de Nederrijn, op de zuidoostpunt van de Utrechtse Heuvelrug. In landschappelijk opzicht behoort Rhenen tot het midden-Nederlandse zandgebied. In het uiterste oosten ligt de Grebbeberg aan de voet waarvan de Gelderse Vallei begint. Het gemeentelijk grondgebied ligt op een kruispunt van drie uiteenlopende natuurlijke landschappen, wat ook tot uitdrukking komt in de diversiteit van het historisch gegroeide cultuurlandschap. Het betreft het centraal gelegen stuwwallandschap van de Utrechtse Heuvelrug, het dekzand- en veenlandschap van de Utrechts-Gelderse Vallei en het rivierlandschap van de Rijn.

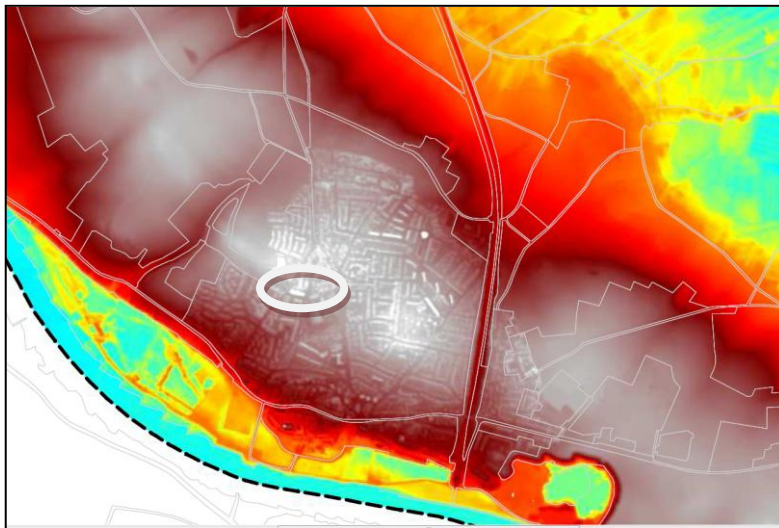
In geo(morfo)logisch opzicht maakt het plangebied deel uit van het stuwwallandschap van de Utrechtse Heuvelrug. Het landschappelijk uiterlijk heeft grotendeels vorm gekregen in de voorlaatste ijstijd, het Saalien (370.000-130.000 jaar geleden). In die periode bereikte het Scandinavische landijs midden-Nederland en werden de onderliggende sedimenten opgeduwd tot stuwwallen met een hoogte vanaf enkele tientallen meters tot circa 200 meter. De stad Rhenen zelf ligt op de zuidelijke flank van een dergelijke stuwwal.

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien, bereikte het landijs Nederland niet, maar heerste hier wel een droog en koud, zogenaamd periglaciaal klimaat. Onder deze condities werd onder invloed van de wind een glooiende deken zand tegen de stuwwallen neergelegd, het zogenaamde dekzand.

¹ Rhijnsburger 2010; Stegeman-Bakema 2011.

Gedurende het huidige geologische tijdvak, het Holoceen (circa 10.000 jaar geleden tot nu) vond opwarming van het klimaat plaats. Rivieren voerden (smelt)water af en kregen een meanderend karakter waarbij de onderliggende oude riviervlakte werd ingesneden. Op de zandige terrassen werd hierbij een laag kleiige sedimenten afgezet (bekend als de laag van Wijchen). Onder invloed van de (snelle) zeespiegelstijging steeg ook het grondwater en kon op verschillende plaatsen op de laag van Wijchen vervolgens veenvorming plaatsvinden. Tenslotte werden onder invloed van de mens in de Late Middeleeuwen en daarna zogenaamde stuifzanden gevormd, hoofdzakelijk als gevolg van versterking van de bestaande natuurlijke vegetatie in de voormalige dekzandgebieden.

Zoals aangegeven maakt het plangebied deel uit van de Utrechtse Heuvelrug. Het is relatief hoog gelegen op de zuidelijke flank van een stuwal en maakt deel uit van een zone die op de geomorfologische kaart van Rhenen staat aangegeven als 'stuwwal'. Aangezien het plangebied in een stedelijke context ligt, is het op de bodemkaart niet gekarteerd.

Afb. 2.1. Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (bron: Brugman e.a. 2011, kaartbijlage 4-1).

In bodemkundig opzicht maakt het plangebied deel uit van een bodemklasse die bekend staat als hoge bruine enkeerdgronden. Deze gronden danken hun naam aan de langgerekte keten oude bouwlanden die in deze streek ook wel 'engen' of 'essen' worden genoemd. Het gaat hierbij om open akkercomplexen die hun oorsprong in de Middeleeuwen hebben en die vele eeuwen lang in een kleinschalig verkavelingspatroon zijn ontgonnen. De bruine cultuurdekken zijn ontstaan als gevolg van ophoging met plaggenmest, ter verbetering van de bodemvruchtbaarheid. Als gevolg van de conserverende werking van deze ophogingen is de oorspronkelijke bodem daaronder vaak intact en zijn archeologische sporen goed geconserveerd.

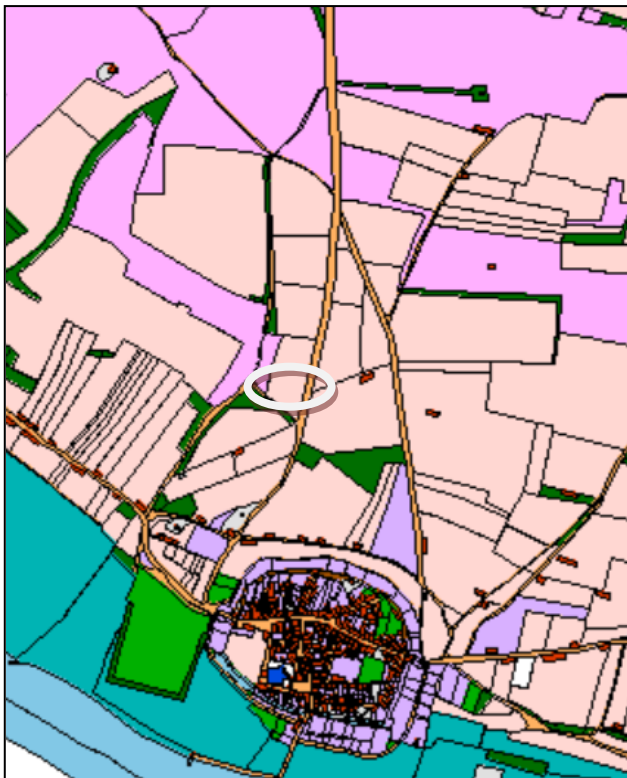
2.1.4 Historie

Rhenen heeft als een van de oudste steden in het oosten van het bisdom Utrecht een lange geschiedenis achter de rug. De stad lag als een strategische voorpost van de bisschoppen van Het Sticht Utrecht tegenover de hertogen van Gelre. Als gevolg van herhaalde oorlogen is veel geschreven informatie over de vroege geschiedenis van de stad verloren gegaan. Algemeen wordt aangenomen dat Rhenen al als Grinnes door de Romeinen werd genoemd. De oudste nog bekende historische vermelding van Rhenen dateert uit 855, toen er nog vrijwel uitsluitend van een agrarische gemeenschap sprake was. De meest concrete aanwijzing dat Rhenen als stad moet worden beschouwd, wordt gevormd door een zegel uit 1258 met een randschrift *sigillum burgensium de Rene* (het zegel van de burgers van Rhenen). Pas in 1346 werd de stad ommuurd op initiatief van bisschop Jan van Arkel.

Afb. 2.2. Rhenen op de kaart van Jacob van Deventer van circa 1560 (locatie plangebied bij benadering aangegeven).

Op de kaart van Jacob van Deventer uit de zestiende eeuw (zie afb. 2.2.) is ter hoogte van het plangebied geen bebouwing aangegeven. Wel zijn drie wegen zichtbaar die globaal noordzuid zijn georiënteerd en ten noorden van het plangebied in een punt op elkaar aanlopen. Dit zijn van west naar oost de huidige wegen: Oude Veenendaalsweg/Groenweg/Platanenlaan, Paardenveld en Nieuw Veenendaalseweg.

Afb. 2.3. Rhenen op het kadastrale minuutplan 1811-1832 (www.hisgis.nl).

Op de kaart van Man uit 1805 is goed te zien dat het plangebied zich op de flank van de Op het kadastrale minuutplan uit het begin van de negentiende eeuw (afb. 2.3.) zijn de drie wegen ook te

herkennen, maar het verloop wijkt hier licht af van de 16^e eeuwse situatie. Van de middelste weg (Groeneweg/Platanenlaan) lijkt de loop ten noorden van het plangebied iets te zijn gewijzigd.

2.1.5 Archeologie

Algemeen

De flanken van de stuwwal hebben in deze regio voor de mens altijd aantrekkelijke bewoningsmogelijkheden geboden, als gevolg van de relatief hoge (en droge) ligging gekoppeld aan de nabijheid van het lager gelegen rivierengebied. Dergelijke ecologische gradiëntzones boden immers de beste kansen het leefgebied zo optimaal mogelijk te exploiteren. Dit blijkt al uit de dichtheid en gevarieerdheid van bekende archeologische vindplaatsen binnen de gemeente Rhenen die zich met name concentreren op de zuidflank van de stuwwal. Het gaat daarbij om verschillende archeologische bewoningssporen die dateren vanaf de vroege prehistorie (het Paleolithicum en Mesolithicum) tot de late prehistorie (Bronstijd en IJzertijd) en de Vroege en Late Middeleeuwen. Ook kent de gemeente Rhenen verschillende grafheuvels die met name zijn geconcentreerd op de zuidelijke hellingen van de stuwwal bij Rhenen en Elst. De datering van deze grafmonumenten gaat terug tot het Neolithicum, waarbij in de late prehistorie (Bronstijd en IJzertijd) ook urnenvelden hun intrede doen.

Naast nederzettingsresten en grafmonumenten zijn vanaf de prehistorie ook sporen van landgebruik bekend, zoals de 'Celtic Fields', akkercomplexen uit de Late IJzertijd. Deze hebben een kenmerkend raatvormig patroon, waarvan de licht verhoogde contouren (de wallen) op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) doorgaans nog goed zijn te herkennen. Verschillende Celtic Fields zullen echter als gevolg van later grondgebruik en egalisatie verloren zijn gegaan. Op de stuwwal zelf zijn deze akkercomplexen vaak wel bewaard gebleven omdat deze gronden minder intensief gebruikt werden en met name bestonden uit bos en heide.

Het grondgebied van de gemeente Rhenen maakte geen onderdeel uit van het Romeinse rijk. Sporen uit de Romeinse tijd zijn in Rhenen schaars. Het gaat hierbij met name om geïsoleerde waarnemingen zoals bronzen voorwerpen en munten.

Binnen Rhenen zijn verschillende archeologische vindplaatsen uit de Vroege Middeleeuwen (Merovingische en Karolingische periode) bekend. Opmerkelijk is een vroegmiddeleeuwse versterking (een walburg) op de Heimenberg, beter bekend als de Grebbeberg: een strategische locatie op het uiteinde van de Utrechtse Heuvelrug met uitzicht over de Rijn en het omliggende land. De datering hiervan gaat terug tot de 7^e eeuw na Chr. Ook zijn enkele belangrijke vroegmiddeleeuwse grafvelden bekend. Veel talrijker zijn de archeologische vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. De meesten daarvan bestaan uit nederzettingsresten opnieuw met name langs de zuidflank van de stuwwal en ruimtelijk samenvallend met de historische dorpskernen en lintbebouwing. Ook zijn in de gemeente enkele kasteelcomplexen aanwezig.

Specifiek

Voor specifiek het plangebied Platanenlaan is Archis II geraadpleegd (zie bijlage 3). In het plangebied zelf bevinden zich twee waarnemingen: 43.789 en 43.800. Waarneming 43.789 is gedaan bij niet-archeologische graafwerkzaamheden in de zeventiger jaren van de vorige eeuw. Waarschijnlijk gaat het hier om vondsten gedaan in de bouwput behorende tot de aanleg van de huidige woningen aan de Platanenlaan. In een zandige laag werd een vrij grote hoeveelheid scherven bij elkaar gevonden, daterende uit de Late Middeleeuwen (1050-1500). In deze zandige laag op ca. 0,5 m –MV werden ook grote keien aangetroffen. Deze waarneming is gedaan ten noorden van het huidige plantsoen, aan de Platanenlaan.

In het huidige plantsoen werd, eveneens in de jaren '70 van de vorige eeuw, waarneming 43.800 gedaan. Het gaat hier om een vuurstenen pijlpunt die gedateerd wordt in het laat-neolithicum (2850-2000 v.Chr.). Uit de beschrijving wordt niet geheel duidelijk of er sprake is van een vondst *in situ* dan

wel van een intact bodemprofiel. De beschrijving dat de pijlpunt “lag op een paadje naar het Koerheuvel plateau” doet vermoeden dat er geen sprake is van een vondst *in situ*.

Waarneming 43.799 ligt in De Kleine Kampen, net ten zuiden van het plantsoen. Het gaat hier om een scherp versierd handgevormd aardewerk en wat aardewerk gruis uit de IJzertijd (800-12 v.Chr.). Ook deze waarneming is gedaan bij niet-archeologische graafwerkzaamheden (de aanleg van de weg). De vondst komt niet uit een intact profiel.

Waarneming 43.978 ligt wat verder zuidelijk buiten het plangebied. Het gaat hier om stortvondsten van enkele scherven aardewerk en tefriet/ basaltlava uit de IJzertijd (800-12 v.Chr.).

Waarneming 426.045 ligt een stuk ten oosten van de Platanenlaan. Het gaat hier om een Bureau- en booronderzoek uitgevoerd door BAAC. Uit het veldonderzoek bleek dat er sprake was van een hoge bruine enkeerdgrond met onder het esdek een moderpodzol. Uit het esdek is materiaal uit de Nieuwe tijd (1650-1850) verzameld.

Op circa 160 meter westelijk van het plangebied bevindt zich de Koerheuvel, een terrein van archeologische waarde.

Het plangebied ligt ca. 450 meter ten noorden van het oude centrum van Rhenen.

Bij een in 2011 vanuit milieutechnisch oogpunt uitgevoerd booronderzoek bleek in het plantsoen boven het dekzand zich een pakket donkerbruin, humeus zand van 50-80 cm dikte te bevinden.² Dit pakket is gekwalificeerd als bosgrond door de uitvoerders.

2.2 Gespecificeerde archeologische verwachting

Het vernieuwen van de riolering in de Platanenlaan zal in geroerde grond plaats vinden. Boringen gezet in het kader van milieutechnisch onderzoek lijken deze veronderstelling te bevestigen. Archeologisch onderzoek bij deze civieltechnische werkzaamheden is niet relevant.

Op basis van de in paragraaf 2.1.5. verzamelde informatie is de situatie voor het zuidelijk aan de Platanenlaan gelegen plantsoen anders. Voor dit gebied van ca. 1500 m² zijn geen bodemversturende activiteiten bekend. De milieutechnische boringen wijzen op het voorkomen van een esdek (50-80 cm dikte) en dus op een mogelijk goed geconserveerd dekzandniveau onder dit eventuele esdek. Dit impliceert een hoge archeologische verwachting vanaf het Paleolithicum t/m de Late Middeleeuwen voor dit deel van het plangebied. Het Laat Neolithicum, de IJzertijd en de Late Middeleeuwen (gezien de Archis meldingen) zijn de perioden waaruit de kans op vondsten en/of sporen het hoogst is. Ten aanzien van het historische wegenpatroon geldt dat aan de uiterst oostelijk gelegen zijde van het plantsoen resten van een weg aan getroffen kunnen worden. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om karrensporen of bermgreppels.

² Stegeman-Bakema, 2011, p.22-23.

3. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Vanwege de voorgenomen werkzaamheden aan de Platanenlaan (Plantsoen) te Rhenen zullen bodemingrepen plaatsvinden. De rioleringswerkzaamheden aan de Platanenlaan vinden plaats in geroerde grond. In het plantsoen wordt een strook van circa 15 meter breed gereed gemaakt voor werkzaamheden. Allereerst worden de bomen en het struikgewas gekapt en verwijderd. In de 15 meter brede strook worden drie kabelsleuven aangelegd. De werkzaamheden in het plantsoen vinden naar alle waarschijnlijkheid plaats in ongeroerde grond.

De Omgevingsdienst regio Utrecht heeft het plangebied onderzocht door middel van een bureauonderzoek, waarbij conform KNA 3.2 de geologische kaarten, de historie van de locatie, historische kaarten en archeologische onderzoeken in de omgeving zijn geraadpleegd.

De eerder gestelde onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

1. Wat is de bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemverstoring in het verleden binnen het plangebied?

Het vernieuwen van de riolering in de Platanenlaan zal in geroerde grond plaats vinden. Boringen gezet in het kader van milieutechnisch onderzoek lijken deze veronderstelling te bevestigen. Op basis van de in paragraaf 2.1.5. verzamelde informatie is de situatie voor het zuidelijk aan de Platanenlaan gelegen plantsoen anders. Voor dit gebied van ca. 1500 m² zijn geen bodemverstoring activiteiten bekend. De milieutechnische boringen wijzen op het voorkomen van een esdek (50-80 cm dikte) en dus op een mogelijk goed geconserveerd dekzandniveau onder dit eventuele esdek. De bodemopbouw zou kunnen bestaan uit een esdek op dekzand op stuwwalafzettingen.

2. Worden binnen de grenzen van het onderzoeksgebied archeologische resten verwacht? Zo ja, wat is de omvang, ligging, aard en datering van deze verwachte resten?

Binnen het plantsoen geldt een hoge archeologische verwachting op de aanwezigheid van archeologische resten. Op basis van bekende meldingen lijken archeologische resten uit de perioden Laat Neolithicum, IJzertijd en Late Middeleeuwen het meest waarschijnlijk. Archeologisch onderzoek zal moeten uitwijzen of er daadwerkelijk sprake is van vondsten en/of sporen uit deze (of andere) perioden, en wat de omvang, ligging en aard van deze mogelijk aanwezige archeologische resten is. Het onderzoek zal tevens moeten uitwijzen of het reeds eerder aangetroffen vondstmateriaal afkomstig is uit sporen (een intact sporenniveau op het dekzand) of dat het materiaal naar alle waarschijnlijkheid afkomstig is uit het esdek. Aan de oostzijde van het plantsoen zijn mogelijk delen van een historisch weg aanwezig (Groenweg/Platanenlaan).

3. In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

De mogelijk aanwezige archeologische waarden zullen worden verstoord en waarschijnlijk vernietigd door de geplande bodemingreep.

4. Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Planaanpassing behoort niet tot de mogelijkheden vanwege de aard en noodzaak van de voorgenomen werkzaamheden.

5. Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Een Archeologische Begeleiding (conform protocol proefsleuven, maar met de mogelijkheid naar een doorstart naar protocol opgraven) is de meest praktische vorm van nader onderzoek. Een dergelijke archeologische begeleiding dient plaats te vinden op basis van een door het bevoegd gezag goedgekeurd Programma van Eisen (PvE).

Aanbevelingen

Op basis van deze resultaten en het gegeven dat behoud *in situ* middels planaanpassing niet tot de mogelijkheid behoort, adviseert de Omgevingsdienst regio Utrecht om archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren.

Een Archeologische Begeleiding (conform protocol proefsleuven, maar met de mogelijkheid naar een doorstart naar protocol opgraven) is de meest praktische vorm van nader onderzoek. Hierbij fungeert de als eerste aan te leggen kabelsleuf tevens als proefsleuf. Verder dient het rooien van de boom stobben eveneens onder archeologische begeleiding plaats te vinden. Door het combineren van de informatie verzameld bij deze twee activiteiten zal het bevoegd gezag een selectiebesluit kunnen nemen over het al dan niet voortzetten van de archeologische begeleiding bij de overige twee kabelsleuven (protocol opgraven) of het beëindigen van de werkzaamheden.

Een dergelijke archeologische begeleiding dient plaats te vinden op basis van een door het bevoegd gezag goedgekeurd Programma van Eisen (PvE).

4. BRONNEN

Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*, Assen.

Brugman, B.A., R.M. van Heeringen, A. Lutz, R. Schrijvers & C.A. Visser, 2011: *Archeologische beleidskaart gemeente Rhenen. Toelichting op de totstandkoming en de koppeling met de ruimtelijke ordening (planregels)*, (Vestigia rapport V817), Amersfoort.

Mulder, F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen.

Rhijnsburger, T., 2010: *Asfalt, fundatie en geohydrologisch onderzoek. Locatie Rhenen omgeving Akeleiplantsoen, Zuidwal en Platanenlaan*. BOOT organiserend ingenieursburo BV. Elst.

Stegeman-Bakema, K., 2011: *In-situ partijkeuringen aan de Platanenlaan te Rhenen*. Gelders Adviesbureau voor Infrastructuur & Milieu B.V.

Overige bronnen

Archis II

www.ahn.nl/viewer

www.oudrhenen.nl

www.hisgis.nl

www.watwaswaar.nl

Bijlagen

Bijlage 1: Locatie Platanenlaan met rood gemarkeerd het plantsoen.

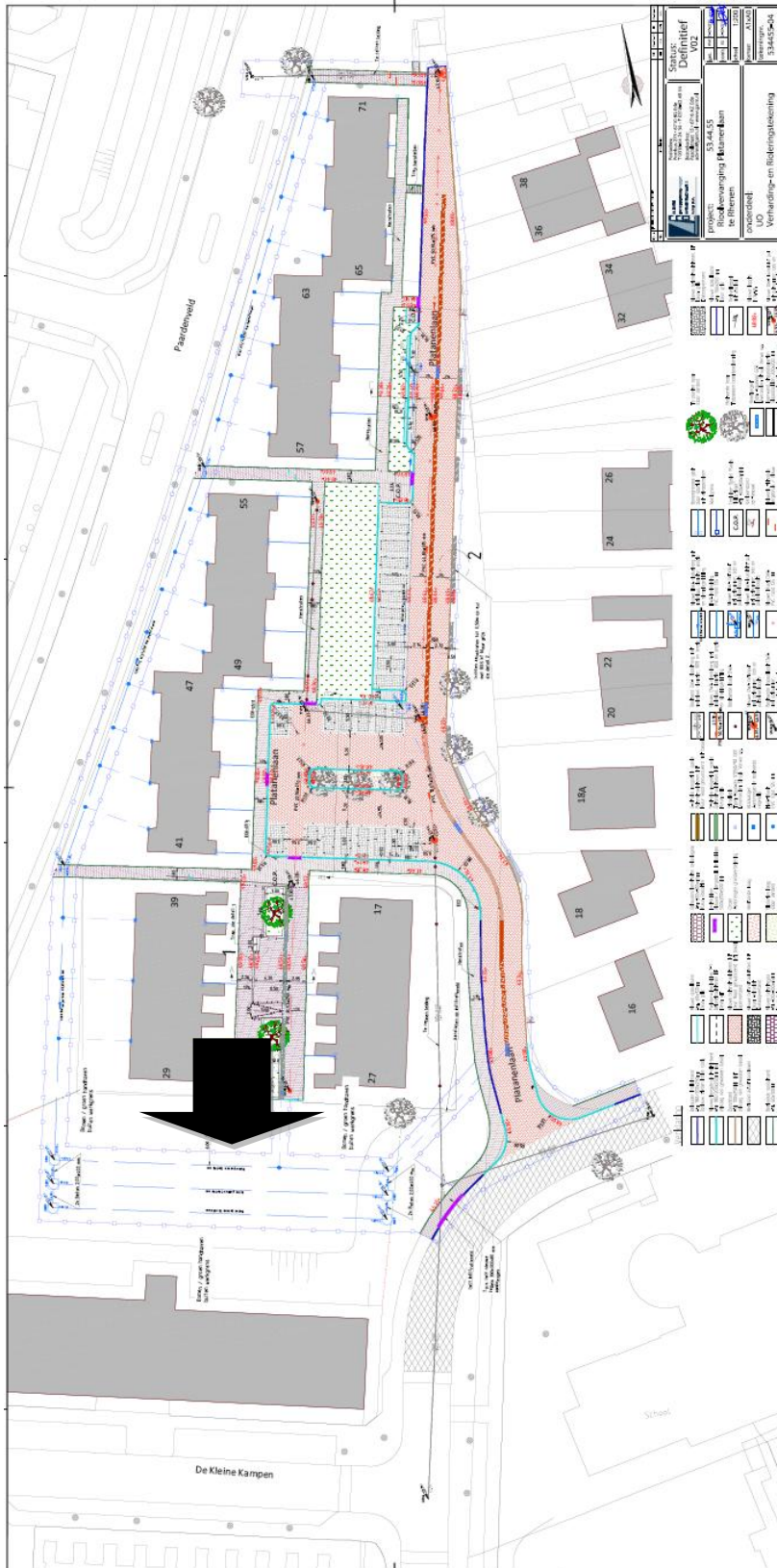
Bijlage 2: Locatie werkzaamheden.

Bijlage 3: Overzicht Archis II.

Bijlage 1: Locatie Platanenlaan met rood gemarkeerd het plantsoen (bron: Geoloket ODRU).

Bijlage 2: Locatie werkzaamheden (bron: gemeente Rhenen).

Bijlage 3: Overzicht Archis II (bron: Archis II, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

